

LEV DETELA V POGOVORU

O emigrantu iz Panonske nižine na Dunaj

Lev Detela, rojen leta 1939 v Mariboru, je prozaist, lirik in esejist. Od leta 1960 živi in ustvarja v Avstriji, kjer je po študiju slavistike v Ljubljani na dunajski univerzi študiral slavistiko in umetnostno zgodovino. Za pripovedne in pesniške knjige je prejel več literarnih nagrad, predvsem v Avstriji in Nemčiji ter tržaško slovensko literarno nagrado Vstajenje. Je avtor številnih leposlovnih knjig v slovenskem in nemškem jeziku z nekaterimi prevodi v angleščino, romunščino in hrvaščino. Od leta 1978 sourejuje na Dunaju revijo za mednarodno literaturo LOG. Detela je med drugim član avstrijskega centra mednarodnega P.E.N. in Društva slovenskih pisateljev v Ljubljani. Pri Mohorjevi Celovec bo izšlo njegovo najnovejše delo »Panonska elegija«. Lev Detela v pogovoru pripoveduje o begunstvu, o himnah ter o posebnosti koroških slovenskih avtorjev.

Pogovarjal se je Adrian Kert.

Gospod Detela, začniva pogovor s pojmom integracija, ki je v teh časih masovnega begunstva na Zahod še kako v središču evropskega dogajanja. Tudi vi ste bili emigrant. Kako ste se vživeli v Avstriji oz. na Dunaju?

Detela: Sedanja begunska kriza, povezana tu na Zahodu s strahom pred tujci in islamom, me navdaja s posebnimi občutki in spomini, saj je znano, da sem bil tudi sam begunec. V taborišču Traiskirchen pri Dunaju sem leta 1960 doživljal vse tisto, kar se zdaj dogaja pregnancem iz Sirije, Iraka, Afganistana. Ko sem kot mlad študent prebegnil iz tedanje komunistične Jugoslavije z željo po večji svobodi in družbeni odprtosti v Avstrijo, nisem niti imel pravih načrtov za prihodnost. Vendar sem vedel, da se moram integrirati v novo okolje in družbo, ki pa mi, Srednjeevropejcu, ki je vsaj nekoliko obvladal nemški jezik, ni bila tako tuja, kot je verjetno mnogim sedanjim prebežnikom iz popolnoma drugačnih kulturnih okolij. Začetki v tedaj zame tuji Avstriji so bili težavni in obremenilni, vendar na dunajski univerzi hitro našel stike in se začel vključevati v novo okolje. Kljub temu me je dolgo časa mučila nekakšna odtujenost, strah, občutek praznine. Toda kmalu sem začutil, da je dvo- oziroma večjezičnost veliko bogastvo.

Ali se imate za integriranega v avstrijski družbi?

Detela: Že več kot pol stoletja živim v novem avstrijskem okolju, ki je že davno postalo tudi moja nova druga domovina. Vendar si kljub tem dolgim desetletjem zaznamovan z nekakšno drugačnostjo, dvojnostjo. Si pravzaprav človek dveh domovin, svoje prve in izvirne – in druge, nove, pridobljene, ki ti je (po)nudila nove možnosti. Tudi kot pisatelj živim to dvojnost, saj pišem v svojem prvem, maternem slovenskem je-

ziku, in v pridobljenem novem nemškem jeziku.

V svoji najnovejši knjigi z naslovom »Panonska elegija«, ki bo te dni izšla pri Mohorjevi Celovec, pripovedujete zelo osebne zgodbe in se sprehodite skozi rano otroštvo do odraslih let. V uvodu mdr. sporočate, da je v zgodbi »veliko avtobiografskega, vendar preoblikovanega v novo sporočilno obliko z mnogimi svobodno napisanimi in delno izmišljenimi dodatki«. To zaradi zbledelega spomina ali ste si dovolili svoboščino pisatelja?

Detela: No, spomin na ključne dogodke, ki te eksistencialno zaznamujejo, še ni zbledel. Poleg tega mi pomagajo tu in tam različni stari zapiski. Že v drugem razredu osnovne šole sem leta 1947 pisal nekakšen dnevnik. Seveda pa je namenoma v ospredju, kot pravite, »svoboščina pisatelja«, tako imenovana licentia poetica. Nekatere stvari je treba preoblikovati, da pridobijo na obrisih in postanejo model določenega časa in prostora.

Zdi se, da je knjiga tudi davek na aktualno problematiko begunstva. Je to naključje?

Detela: Ne, to ni naključje. Mislim, da je prav zdaj zaradi novega begunskega vala potrebno pisati o begun-

»Komunikacija med literaturami je postala nekaj popolnoma normalnega pa tudi nujnega, če hočemo spoznati in razumeti mentaliteto sosedov in drugih narodov in kulturnih krogov.«

LEV DETELA

stvu, čeprav se je to v času, o katerem v teh zgodbah pripovedujem, v določenem smislu razlikovalo od sedanje migracije. Izviralo je iz dogodkov v neposredni (evropski) okolici pri generaciji, ki je imela drugačne poglede na življenje. A vseeno. Gre za podobne težke usode ... Moje zgodbe so pravzaprav elegije, »otožni spevi« o preteklosti z mnogimi ponižanimi, osamljenimi, strtimi in preganjanimi. O vsem tem se je vedno pisalo v pravi literaturi – od Homerja ali Vergila do Balzaca ali Dostojevskega – in celo v Svetem pismu.

Letošnji Slovenski knjižni sejem se bo tematsko posvečal literaturi v nemškem prostoru, v Avstriji, Nem-

čiji in Švici. V tem sklopu bo potekala na sejmu tudi z vašo udeležbo okrogla miza o literarnem svetu v Avstriji in Sloveniji, o medsebojnem poznavanju, izmenjavanju, skupnih točkah in razlikah, prevajanju literature od tu in tam. Bi lahko o tem kaj povedali?

Detela: V petdesetih letih mojega ukvarjanja z literaturo se je marsikaj spremenilo. Tudi sam sem šel skozi več ustvarjalnih faz. Kako bi lahko bilo drugače z literaturo na sploh. Lok faz sega na Slovenskem po letu 1945 od lopatarske socialistične literature prek intimne in surrealne lirike ter hermetičnih jezikovnih eksperimentov do današnje spet velikokrat bolj umirjene proze in poezije. V Avstriji in Nemčiji so se po zastoju v času nacizma spet bolj odprli v svet pa tudi k novim oblikam literature. Musil, Broch, Saiko, Doderer so nekakšni temelji, na katerih je rasla avstrijska proza v nova obdobja po drugi svetovni vojni in Ingeborg Bachmann je predvsem z liriko zaznamovala celotno nemško območje. S.P. Handkejem, H.C. Artmannom, Th. Bernhardom in mlajšimi avtorji so se pojavili novi avstrijski literarni glasovi in obrazi. Zdi se, da je avstrijska književnost v marsičem nekakšen vezni most med nemškim pristo-

»Slovenci nismo nikoli imeli hegemonističnih kolonij, ustvarili pa smo si vsepovsod po svetu kolonije poezije in duha.«

LEV DETELA

Mohorjeva Celovec, Architektur
Haus Kärnten in Kunstverein Kärnten vabijo
na predstavitev knjige

»Urgesund und »kerndeutsch«

Kärntens bildende Kunst im Schatten des Hakenkreuzes
avtorja Michaela Koschata,

v ponedeljek, 30. 10. 2017, ob 18. uri
v Architektur Haus Kärnten, St. Veiter Ring 10, Celovec.

rom in Slovenijo oziroma deželami na Vzhodu in Jugu. Naj omenim le Petra Handkeja, avtorja močne, subtilne, z jezikovnimi lirizmi prepletene proze, ki je v nekem smislu zelo blizu velikemu slovenskemu koroškemu pripovednemu stilistu z močnimi poetičnimi prisposodobami Florjanu Lipušu. Ni čudno, da ga je Handke odkril za nemški svet. Predvsem slovenske koroške založbe opravljajo kljub finančnim težavam z izdajami prevodov pomembno posredniško delo. Pisateljski kongresi, mednarodna srečanja, v Sloveniji na primer v Vilenici, krepijo povezovanje različnih literatur. Komunikacija med literaturami je postala nekaj popolnoma normalnega pa tudi nujnega, če hočemo spoznati in razumeti mentaliteto sosedov in drugih narodov in kulturnih krogov.

Ali je mogoče opaziti, da koroško-slovenski avtorji, ki pišejo v slovenskem in nemškem jeziku, združujejo v svojem pisanju oba svetova?

Detela: Pravzaprav je zelo zanimivo, da je celo pri Lipušu, ki ne piše v nemščini, veliko »avstrijskega«. In to ne samo v navezi s Handkejem. Dejstvo je, da se tudi pri nekaterih drugih koroških avtorjih, ne glede na to, ali ustvarjajo v slovenščini ali nemščini, na primer pri Janku Messnerju, Gustavu Janušu, Jožetu Strutzu, Francu Merkaču, Kristijanu Močilniku, Janiju Oswaldu, ki je avtor zelo zanimive, ironično igrive bilingualne »mešane« poezije, ali pri Maji Haderlap in Janku Ferku, čuti prisotnost »avstrijskega idioma«. Končno raste slovenska koroška literatura iz avstrijskih družbenih in političnih pogojenosti – in te tudi zrcali, kot zrcali slovenska književnost v Italiji mnoge značilnosti tamkajšnjega mediteranskega območja. Slovenci nismo nikoli imeli hegemonističnih kolonij, ustvarili pa smo si vsepovsod po svetu »kolonije poezije in duha«.

